

Meksika Sanatının Modernleşmesinde Bir Geçiş Dönemi... “La Ruptura”

Nesil Altınok

Öz

Yüzyıllar boyu iki kültür arasında sıkışmış kalmış olan ve bu sebeple sürekli bir milli kimlik arama çabasında olan Meksika, sanatta da daima özgün bir dil arayışı içerisinde olmuştur. Bir dönemin bittiği ve yenisinin başladığı, sürekli bir değişimin içinde yaşayan sanatçılar sanat sahnesinde tutunmaya çalışırken sanat dünyasına Modernizm'i getirme hevesi içerisinde olmuşlardır. Fakat Meksika Duvar Resimciliği akımı baş koydukları bu yolda onlar için bir engel oluşturmuştur. Bu sebeple bir kaç genç bir araya gelerek 1950'lerin başında “La Ruptura” hareketini oluşturmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: La Ruptura, Meksika Duvar Resimciliği, Modernizm, Evrensellik

A TRANSITION PERIOD IN THE MODERNIZATION OF MEXICAN ART..

“LA RUPTURA”

Abstract

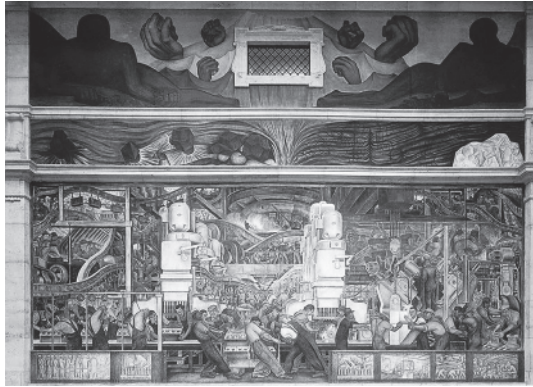
Caught in between two different cultures, Mexico has been in a constant effort to find a national identity through the centuries and at the same time has been searching for an original language in the arts. In a period of constant change with its closures and new starts the Mexican artists were in an inclination to bring modernism into the art field while they were trying to hold on to the art stage. But the Mexican Mural Movement was an obstacle on their way to achieve their goal in the arts. For this reason a young group came together and formed “La Ruptura”.

Keywords: La Ruptura, Mexican Mural Movement, Universalization

Farklı renklerin, tatların ve görüşlerin bir araya gelerek bir kültür, dil ve tarih mozaği oluşturduğu bu ülke, sanat alanında birçok evrim geçirmiş ve yaşanan her dönem bu sonu gelmez deryada farklı bir iz bırakmıştır. İşte o dönemlerden biri 20. yüzyılın ikinci yarısıdır....

Yıl 1950'ler, yer Meksika, bir grup sanatçı yeniliklere tam anlamıyla açık olmayan bir dönemde Meksika sanatının yeni bir değişim sürecine girmesine ön ayak olmuşlardır. Aralarında José Luis Cuevas, Lilia Carillo, Alberto Gironella, Pedro Coronel, Vicente Rojo, Manuel Fielguerez, Francisco Toledo ve daha birçoklarının bulunduğu bu grup bir araya gelerek "La Ruptura" hareketini kurmuşlardır. Her biri farklı geçmişlerden ve kültürlerden gelmiş olan bu topluluğun üyeleri bireysel deneyimleri ve benimsedikleri farklı tarzlarla bahsedilen sanat hareketini ayrı ayrı zenginleştirmişlerdir. Mariano Rivera Velazquez'in de belirttiği gibi bu sanatçılar konu ve üslup açısından Meksika sanatında bir devrim yaratmışlardır¹. Bu grubun amacı, bir akım yaratmak değil aksine farklı görüşlerin birleştiği bir ekip yaratmaktır ve bu sayede çok uzun süre sanat camiasında hâkimiyeti olan Meksika Duvar Resimciliği akımına karşı gelmek ve Meksika sanatını daha gelişmiş bir düzeye ulaştırmaktır.

Peki, "Ruptura" yani İspanyolca karşılığı kırılma olan kelimenin anlamı nedir? Kelime anlamı olarak açıklandığında bir parçanın bir bütünden kopması ya da bir bütünün kendi içinde parçalara bölünmesi şeklinde açıklanabilir. İdeolojik açıdan incelendiğinde "Ruptura" bir dönemin içinde bulunduğu bir milleti oluşturan toplumun kendi içinde farklı fikirlerden dolayı gruplaşması ve bu sayede o toplumu oluşturan fertlerin arasında ki bütünlüğün ortadan kalkmasıdır.

Görsel 1: Diego Rivera, Detroit Industry, Kuzey Duvarı, 1932-33, Duvar Resmi

¹Garfias, Ericka Montaño, "Más que ruptura, ese movimiento de arte fue de apertura: Teresa del Conde", La Jornada dergisi, 2 Subat, 2014, (erisim),<http://www.jornada.unam.mx/2014/02/02/cultura>

Adı gibi “La Ruptura” hareketi de farklı fikirlerin doğurduğu bir kırılmadan meydana gelmiştir.

Bu sanatçılara göre milliyetçi içeriği olan Meksika Duvar Resimciliği akımı o zamanın devlet adamları tarafından destek gören, politik amaçlı, başka bir deyişle biraz devletin yararına çalışıyor gibi görünen ve bu şekilde politik ideolojilere kurban giden bir harekettir. Bu anlamda yeniliklere kapalı bir akımdır. Biraz daha yakından tanıyacak olursak Duvar Resimciliği 1920’lerin başında Diego Rivera, David Alfaro Siqueiros ve José Clemente Orozco tarafından, o zamanın milli eğitim bakanı olan Vasconcelos’un da ön ayak olmasıyla, aslında çok iyi duygularla 1910’daki Devrim’den (Revolución) sonra bölünmüş olan halka milli duyguları kazandırmak, bir yerde cahil kalmış kesimi kendi tarihi hakkında bilgilendirmek ve böylece milli bütünlüğü sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Halkın her gün bulunduğu kamusal alanlardaki binaların iç veya dış duvarlarına yapılan bu resimler, Meksika tarihini, 1910 ayaklanmasını, işçi kesimini ve köylü halkını içeren konuları halkın anlayabileceği bir dilde yansıtıyorlardı. Fakat bu akım zaman içinde politik bir yol izlemiş, kendi içinde tükenmiş ve sanat dünyasına daha fazla bir yenilik getirememiştir. Siqueiros’un yaptığı bir açıklamada “tek yol bizim yolumuz” (Manrique, 2000: 37) demesi aslında kendi içinde yenilikçi olan bu sanatçının nasıl zaman içerisinde kendi kabuğuna kapandığının bir göstergesidir. Avrupa ve özellikle Amerika’daki sanatçılar 1940’ların sonu ve 50’lerin başında tuvallerinde soyut tarzda, yenilikçi bir yol izlerken Meksikalı sanatçılar sadece yerellikte takılmışlar ve onlar için yeni olan bu sanat tarzını henüz keşfediyorlardı.

“La Ruptura” aslında ihtiyaçlardan doğmuş bir sanat hareketidir. Her şeyden önce bir toplumun kendi öz eleştirisini yapabilmesi ve bu sayede modernleşmesi için sanat kaçınılmaz bir olgudur. O dönem kültürel, ekonomik ve eğitim alanlarında gelişmekte olan Meksika toplumunda yeni bir sanatın varlığı o toplumu daha gelişmiş bir üst düzeye çıkartacaktı. Bu anlamda, Meksikalı sanatçılar sadece yerel olanı değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerdeki sanat akımlarını da kullanarak daha özgün bir sanat dili ortaya koymanın gerekliliğinin bilincine vardılar. Bu sayede evrenselliğe ulaşacaklardı.

Bu grubun ortaya çıkmasında Leonora Carrington, Remedios Varo gibi Avrupa’daki 2. Dünya savaşından kaçan ve Meksika’ya yerleşen sürrealist sanatçıların da etkisi olmuştur. Biri İngiliz diğeri İspanyol olan bu ressamlar bir yerde, geldikleri dönemde, Meksika’daki sanatçılara hayal gücü geniş ve farklı bir vizyonu olan bambaşka bir dünyanın kapısını açmışlardır. Tabi ki 1935’te açılan Meksika Sanat Galerisi’nin

yenilikçi bakış açısını da unutmamak gerekmektedir. Fakat onlardan da önce Rufino Tamayo (1899-1991) ve Carlos Mérida (1891-1984) gibi ressamlardan bahsetmek gerekmektedir. Çünkü bu sanatçılar ortaya çıkardıkları eserlerle sanatta eskinin bittiğinin ve yeninin başladığının habercisiydiler. İki sanatçı da Meksika Duvar Resimciliği (20'ler ve 40'lar arası) sanat akımının faaliyet gösterdiği dönemlerde aktiftiler. Fakat bu sanatçılar, bu akımın izlediği yolun değil de kendi oluşturdukları yolun takipçisiydiler.

Görsel 2: Rufino Tamayo, Tehuantepec Kadını, 1939, Yağlı Boya

Rufino Tamayo yaşadığı dönem içinde çok yenilikçi bir sanatçıydı. Uzun süre yurt dışında yaşamış ve bu süre içerisinde sürrealizmin etkisinde kalmış olan sanatçı daha sonra kübizm akımından ilham alarak yarı soyut ve geometrik figürlerin birleşiminin izlediği bir tarz benimsemiştir tuvallerinde (Du Pont, 2007). Fakat Oaxaca'lı sanatçı yerellikten hiç bir zaman vazgeçmemiş ama yüzeysellikten de kaçınmıştır. Gerek kullandığı renklerle, gerek işlediği konularla Meksika yerli halkının kültürel özelliklerini stilize ettiği formlarla resmine yansıtan sanatçı, bu sayede içerikte yerel olanı, teknikte evrenselliği harmanlayarak orijinal olana ulaşmıştır.

Aslen Guatemala'lı olan fakat Meksika'da yaşamış olan Carlos Merida ise Tamayo gibi sanatını icra ederken politikadan uzak durmuş, o da Meksika'lı meslektaşısı gibi geometrik ve soyut formlarla Guatemala yerli halkının özünü kaybetmemiş değerlerini tuvaline resmetmiştir. Avrupa'da bulunduğu süre içerisinde Amadeo Modigliano, Kees Van Dongen ve Piet Mondrian gibi sanatçıların yanında çalışmış olan sanatçı, Tamayo ile birlikte, bir sonraki kuşağın sanatçıları için ilk modeli oluşturmuşlardır.

Asıl konumuz olan "La Ruptura" hareketinin önemli temsilcilerine kısaca değinecek olursak ilk önce Jose Luis Cuevas'dan (1931-)

Görsel 3: José Luis Cuevas, La Residencia de Estudiantes, 1997, çizim

bahsetmemiz gerekmektedir. Cuevas yaşadığı neslin sanatçıları arasında baş kaldıracı karakteriyle öne çıkmıştır. Sanat eğitimi resim ve heykel okulu olan Esmeralda'da alan sanatçı aynı zamanda "La Ruptura" hareketinin öncüsü olarak o dönem içinde yerini almıştır. Tamayo'nun sanatta izlediği yenilikçi yolu kendine örnek almış, bu şekilde diğer meslektaşlarından farklı olarak dış dünyayı deforme eden daha dışavurumcu bir çizgiyi dil olarak seçmiştir sanatında. Devletin dayattığı normların sanatçının kendini özgürce ifade edebilmesine kısıtlama getirdiğini düşünerek gerçek dünyayı reddetmiş ve ona kendi gözünden başka bir yorum getirmiştir. Bu öyle bir reddediştir ki, tuvallerinde veya heykellerindeki insan figürleri bazen canavarlaştırılmış metamorfozlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 4: Lilia Carrillo, Contaminación Primaveral, 1968, Yağlı Boya

Diğer bir sanatçı Lilia Carrillo'nun (1930-1974) grup içerisinde ayrı bir önemi vardır. Sanatçı sanat eğitiminin bir kısmını Meksika'da diğer kısmını ise 1953 yılında burs alarak gittiği Paris'te tamamlamıştır. Orada kaldığı süre içerisinde kübizm, sürrealizm, dışavurumculuk ve lirik soyut akımlarının etkisinde kalmıştır. Bunların içerisinde lirik soyutu kendine

yol olarak seçmiştir. Sanatçı Cuevas'tan farklı olarak figürden uzak durmuş ve iç dünyasında kopan fırtınaları bilinçaltının onu yönlendirdiği şekilde lekeci bir yaklaşımla dile getirmiştir. Bu doğrultuda Carrillo'nun sanatını icra ederken izlediği belli bir metod yoktur aksine sanatçı tuvallerinde başı ve sonu belli olmayan, plansız bir yol izlemiştir; öyle ki resim renklerle ve fırça darbeleriyle kendi kendine anlam kazanır.

Görsel 5: Vicente Rojo, Laberinto A, 1960, Kağıt Üzerine Guaj

İspanyol kökenli sanatçı Vicente Rojo (1932-) daha 17 yaşındayken, İspanya'daki iç savaştan kaçıp okyanusları aşarak Mexico City'ye gelmiş ve buraya yerleşmiştir. Bir zamanlar Aztekler tarafından kurulan ve daha sonra İspanyollar tarafından istilaya uğrayan bu çok kültürlü şehrin farklı renkleri, havası, suyu ve güneşi onu öyle etkilemiştir ki oradan hiç ayrılamamıştır. Ressam, heykeltıraş ve grafik tasarımcı olan sanatçı Meksika'da bulunduğu süre boyunca sanat dünyasına çok katkısı olmuş bir kişiliktir. Her şeyden önce "La Ruptura" hareketinin önemli üyelerinden biri olup o dönemde Meksika'da soyut sanatın gelişimine öncülük etmiş sanatçılardan biridir. Eserlerinde hiç bitmeyen, birbirinin tekrarı olan çizgiler vardır. Bunlar karşımıza bazen silindir, kare, kübik formlarda, bazen de sadece yatay ve dikey doğrular şeklinde ortaya çıkmaktadırlar. Birbiri arasında zıtlık oluşturan bu geometrik şekillerle Rojo, dış dünyayı olduğu gibi resmetmektense, aslında doğanın özünde bulunan ve bizim çoğu zaman çıplak gözle fark edemediğimiz gerçek dünyanın yapaylıktan ve süsten arındırılmış o sade halini gözler önüne sermektedir.

Oaxaca'lı ressam Francisco Toledo (1940-) Zapoteka'ların yaşadığı Juchitán köyünde bir kunduracının oğlu olarak dünyaya gelmiştir.

Çocukluğunu dedesinin anlattığı mitolojik hikâyeleri dinleyerek ve bu sayede hayal gücünü geliştirerek geçirmiştir; öyle ki bu hikâyelerde geçen mitolojik hayvanlar daha sonra resimlerine konu olmuştur. İki farklı kültür (batı ve yerli kültürü) arasında yaşamış olan sanatçı tuvallerinde figürden uzaklaşmamış ama onları gerçek ötesi bir dünyada betimlemiştir. Bahsedilen hayvan figürleri çoğu zaman metamorfoza uğrayarak insanlaştırılmış bir şekilde karşımıza çıkarlar; öyle ki bir kurbağayı kitap okurken, bir maymunu bisiklete binerken ya da ereksiyona uğramışken gözlemleyebiliriz. Erotizm, Toledo'nun sanatında çok karşılaştığımız bir konudur. Sanatçı, hayvanlarda erkek organı kullanarak, cinselliğin insanda olan hayvansal içgüdülerden doğduğuna işaret eder ve bununla birlikte her birimizin içinde aslında bir hayvan olduğuna da değinmiş olur. Başka bir deyişle onun resimlerinde üstü kapalı mesajlar saklıdır. Belki de burada sözü edilen erotizm, toplum tarafından bastırılmış her türlü duyguya bir göndermedir.

Yukarıda bahsi geçen sanatçılar ve daha birçokları, kendi yaşadıkları dönemin sanatına her biri farklı bir tohum ekmiş ve her ekilen tohumda farklı bir filizin yeşermesini sağlamışlardır; bu şekilde ortaya çok renkli bir palet çıkmıştır. Özgürlükçü karakterde olan bu sanatçılar dünyanın diğer taraflarında olup bitenleri takip ederek sanatta güncelliğin önemini savunmuşlardır. Sürekli yeni arayışlar içerisinde olan bu kişilikler sanat sahnesine çok geniş bir yelpaze bırakarak bir sonraki kuşaklara yol gösterici olmuşlardır. Bu özgür ortam hazırlanmasaydı belki de bir Julio Galán (1958-2006) kendi iç dünyasından izler taşıyan eserler ortaya koyamayacaktı; bir Gabriel Orozco (1962-) normları yıkıp kaldırımların üzerinde yürürken, kamerasının objektifine yakaladığı içi su dolu patlamış bir topun resmini çekip, bunu eser diye galerilerde sergileyemeyecekti; bir Héctor Zamora (1974-) enstalasyonlarıyla halka açık mekanlarda bir insanın sıradan bir günde görmeye alışık olmadığı türden durumlar yaratamayacaktı.

Sanatta Modernizm'e geçiş, bir yerde "La Ruptura" hareketinin attığı adımla, bir süreç olarak başlamıştır. Bu süreçte yürüdükleri yol boyunca önlerine çıkan engeller sanatçıları yıldırılmamış, aksine her bir engel onların dünyaya başka bir açıdan bakmalarına yardımcı olmuş ve kariyerlerinde büyüme sağlamıştır. Bu yolla Meksika'da sanat çok yönlü bir hale gelmiş ve dünya sanatında günümüzdeki yerini almıştır.

Kaynakça

Du Pont, D. C. (2007). Tamayo reinterpretado, Santa Barbara Museum of Art, California

Manrique, J. A. (2000). Arte y Artistas Mexicanos del Siglo XX, Lecturas Mexicanas, Meksika.

İnternet Kaynağı:

İnternet: Garfias, E, M. (2 Şubat, 2014) ."Más que ruptura, ese movimiento de arte fue de apertura: Teresa del Conde", La Jornada, Web: <http://www.jornada.unam.mx/2014/02/02/cultura> adresinden 5 Eylül 2014'te alınmıştır.

Görsel Kaynaklar:

http://en.wikipedia.org/wiki/Detroit_Industry_Murals

<http://www.escuelacima.com/rufinotamayo.html>

<http://www.museoreinasofia.es/exposiciones/jose-luis-cuevas>

<http://www.wikiart.org/en/lilia-carrillo/contaminaci-n-primaveral-1968>

http://www.artmag.com/museums/a_spain/aspmaso/aspmaso9.html